

УДК 007:304:070

ІВАН КЕДРИН-РУДНИЦЬКИЙ: ЖУРНАЛІСТ, ПУБЛІЦИСТ, РЕДАКТОР

Тарас Балда

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
бул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна, e-mail: journft@franko.lviv.ua*

Окреслено постать Івана Кедрин-Рудницького в історії української журналістики.

Ключові слова: Іван Кедрин-Рудницький, публіцистика, “Діло”, “Свобода”, діаспора.

“Незрівняний журналіст, публіцист, а передусім всеціло громадсько відданий редактор Іван Кедрин-Рудницький майже до останнього свого подиху стояв у центрі нашого життя і тримав міцно, не зважаючи на своїх майже 99 років, журналістське перо у своїх руках”, — так охарактеризувала відомого діаспорного журналіста багаторічна працівниця часопису американських українців “Свобода” Ольга Кузьмович [1; 7].

Постать Івана Кедрин-Рудницького, справді, одна з найяскравіших, найдраматичніших і малодосліджених в історії української журналістики ХХ століття. За його життя смертними вихорами промчались дві світові війни, він був свідком двох проголошень і падінь української державності, пережив епоху холодної війни, розпад Радянського Союзу, дочекався третього проголошення незалежності України та її утвердження в світовому співтоваристві. Усі ці події бачив, фіксував й осмислював вдумливий журналіст-патріот, якого, поряд із Уласом Самчуком, називають “українським Геродотом” ХХ століття. А напівжартівливе звання “патріарха української журналістики” йому може належати поправу, адже понад 70 років зі свого життя він присвятив саме цій діяльності. Причому, був не тільки талановитим публіцистом, а й редактором, майстерність якого виточувалася з роками.

Народився Іван Александер Рудницький 22 квітня 1896 року в Ходорові. У дитинстві хлопець часто хворів, через що не ходив до школи, а вчився вдома. Благо, вчитися було в кого — Михайло Рудницький, Мілена Рудницька — його рідні брат і сестра. Після смерті батька в 1906 році сім’я переїхала до Львова, де Іван навчався в українській Академічній гімназії. З початком Першої світової війни і за першої царсько-російської окупації Львова ходив на виклади медицини.

З 1915 року брав участь у Першій світовій війні як вояк австрійської армії. Служив у 35-му Золочіському полку, пройшовши вишкіл у старшинській

школі на Мадярщині і в Боснії. На фронтах війни Івану Рудницькому не довелося довго воювати — 3 вересня 1916 року у битві в Бережанському лісі його поранили і захопили в російський полон, який відбував у Забайкаллі. Після лютових подій 1917 року переїхав до Києва, де працював в українських державних установах освіти. У цей самий час розпочав працювати в газетах: коректором, нічним черговим, міським репортером у виданнях “Громадське Слово” та “Промінь”. Згодом вступив до армії УНР, брав участь у боях, працював референтом військової газети.

Після падіння української держави в 1920 році та розгону польських репресій проти учасників визвольної боротьби на деякий час виїхав поза межі України. Жив у Відні, навчався в університеті на філософському факультеті, захоплювався історією та політичними науками, вдосконалював свої знання німецької. В університеті склав іспит, що давав йому право вчителювати у середніх класах австрійських шкіл, але потяг до журналістики переважив.

Під час навчання у Відні у 1920-1921 роках разом із В. Піснячевським, В. Мурським, А. Хомиком редагував журнал “Воля”. У 1922 році, захворівши на хворобу легень, Іван Рудницький повернувся до Львова, де з 1923 до 1939 року (з невеликою перервою) працював у газеті “Діло”. Підписував свої матеріали псевдонімом Іван Кедрин спочатку як перший український журналіст, що передавав репортажі із Варшавського сейму, а у 1937-1939 роках спільно з І. Німчуком та В. Кузьмовичем був співредактором відомої української газети. Такий псевдонім обрав для того, щоб відрізнити себе від решти Рудницьких, слава яких починала лунати по всій Європі. Як згадував сам І. Кедрин: “Редагувати “Діло” не було легко. Бо треба було рахуватися, з одного боку, з польською цензурою, яка могла знищити наклад. Треба було давати новий наклад, що тягнуло за собою окремі кошти. З другого боку, треба було дивитись на українське революційне підпілля, яке також було проти так званого органічного сектора, проти легальної преси. Ми мусили дбати, щоби не шкодити революційному підпіллю, а одночасно, щоби не наражувати газету на цензуру. І щоби зберігати інтереси української спільноти” [2]. Це була нелегка справа, але часопис під проводом редактора І. Кедрина з честю витримав ці випробування.

Окупація у вересні 1939 року радянськими військами західноукраїнських земель змусила Івана Кедрина виїхати до Кракова, але й там він не полишав політичної та журналістської ниви. З 1944 року проживав в Австрії, де протягом 1946-1949 років очолював Українське Центральне Допомогове об’єднання в Австрії.

У 1949 році разом із дружиною Марією Рудницькою емігрував до США. Спочатку й годі було мріяти про заняття журналістикою — на хліб довелося заробляти працею на фермі та в копальні. І лише через чотири роки повернувся до улюбленого заняття. З 1953 по 1973 рік працював у редакції газети “Свобода” — найбільшого українського щоденного видання на Американському континенті. З 1961 року був співредактором “Вістей Комбатанта”, органу Об’єднання бувших вояків українців в Америці, вів рубрики “На часі” та “Коментар” у цьому журналі; дописував до канадського тижневика “Новий шлях”; певний період редагував “Конгресові вісті”. Деякий час виконував обов’язки голови Президії Української Національної Ради в екзилі, був головою Співки українських журналістів в Америці, заступником голови НТШ в Америці. Від середини 50-х до середини 90-х років минулого століття не було майже жодного Альма-

наху Українського Народного Союзу, у якому б не було статті журнального характеру від Івана Кедрина.

А ще він стояв біля витоків формування Кодексу етики українського журналіста, який у листопаді 1966 року був ухвалений на Другому з'їзді українських журналістів Америки й Канади, що відбувся в Торонто. Там працівники медій серед програмних засад визнали такі:

- Підставою журналістської праці є повне і беззастережне пошанування правди. Правда мусить лежати в основі всіх інформацій і всіх тверджень. Поширювання новин чи тверджень, що базуються не на безперечних фактах, висловлення здогадок і гіпотез за факти, обґрунтування висновків, зокрема формулювання закидів і обвинувачень, базованих на здогадках або неперевіренних фактах, суперечить основній zasadі журналістської етики.

- У критиці, як і в полеміці потрібно дотримуватися спокійного тону, остерігатися образливих висловів та виявляти максимум доброї волі.

- Порушенням журналістської етики вважається лайка, дискримінація та образа честі особи чи групи осіб тільки за те, що вони сповідують і висловлюють інші погляди.

Варто відзначити, що Іван Кедрин у США організував два загальні з'їзди українських журналістів, за результатами яких видав журнал "Український журналіст".

В останні роки життя дуже бідував, втратив зір, а пенсії не вистачало на прожиття. Брався за будь-які дописи до українських видань, аби заробити декілька десятків доларів гонорару. Проте ці дописи втратили свою гостроту, а подекуди — й актуальність. Іноді Кедрин просто підправляв деякі свої старі статті і знову публікував їх. В українських виданнях це знали й розуміли, а тому йшли назустріч "патріарху журналістики".

У лютому 1995 року стан здоров'я критично погіршився і І. Кедрин вперше надовго вибув з журналістського процесу, потрапивши на лікарняне ліжко. Прикметно, що, поки лікарі боролися за його життя спочатку в лікарні Джерсі-Сіті, а згодом — у Нью-Йорку, їхній пацієнт переймався зовсім іншим. Увесь час, будучи при свідомості і відчуваючи, що цього разу кінець наближається невблаганно, Іван Кедрин виважено і спокійно давав розпорядження, яким має бути його похорон. А ще за два місяці до трагічного кінця цей життєрадісний дідусь 16 січня 1995 року брав участь у розмові українських журналістів США з президентом України Леонідом Кравчуком і ставив йому гострі запитання, на які навіть такий "хитрий лис", як Леонід Макарович, змушений був застосовувати все своє красномовство. 18 лютого, за два тижні до смерті, Кедрин написав свою останню журналістську статтю... Помер Іван Кедрин 4 березня 1995 року у США на 99-му році життя.

Поховали патріарха української журналістики на українському цвинтарі в Баунд-Бруку поруч із дружиною, яка покинула цей світ набагато раніше. Отець П. Пащак у своїй надгробній проповіді назвав Івана Кедрина останнім українським могіканом, що присвятив життя для батьківщини.

Творча спадщина Івана Кедрина як публіциста ще потребує докладного вивчення, адже його публікації розкидані по багатьох українських часописах по обидва боки океану. Частково публіцист пішов назустріч ймовірним дослідникам своєї творчості — видав дві книжки публіцистики — "Життя-події-люди" [3] та "У межах зацікавлення" [4], куди увійшли, на думку автора, знакові пуб-

лікації з різних років. Прикметно, що, уклавши збірку публіцистики “У межах зацікавлення”, він написав до неї “Слово на прощання”, вважаючи, що той, кому виповнилося 89 років життя, має кожен день і годину дарованою, а, оскільки цей “хтось” понад 50 років писав для української громади, інформуючи її про найважливіші події, то правила доброго виховання вимагають сказати “слово на прощання”. Для Кедрина це були своєрідні прощальні слова і підбиття підсумків. Але Всевишній дарував йому ще майже десять років на працю журналіста і на зустріч з читачами. Але ці роки далися йому дуже важко через сліпоту і неможливість самому відшуковувати потрібні події та факти у власній бібліотеці, яка нараховувала тисячі екземплярів. Він наосліп друкував на друкарській машинці свої останні настанови.

Спектр тематичних журналістських зацікавлень Івана Кедрина надзвичайно різноманітний: політика, історія, державотворення, українська діаспора, українські медіа в діаспорі та інші. Аналізуючи його публікації на ту чи іншу тему, слід зазначити, що такий аналіз неможливий без визначення ідейного наповнення творчості публіциста. Адже ідея, в трактуванні літературознавства, це не лише головна думка твору, але й ядро авторського задуму.

Ідейний спектр публікацій Івана Кедрина має виразне патріотичне спрямування. Відновлення державності та незалежності України є макроідеєю його публіцистичної творчості. Ця макроідея конкретизується на прикладі інших ідей. Спробуємо їх коротко сформулювати:

1. Ідея заперечення того, що Україна ніколи не мала державності (“Свято смутку чи радості” [5], “Роковини і надії” [6], “Свято державності” [7], “На найпершому місці” [8]).

У цьому контексті хочемо виокремити передусім публікацію “На найпершому місці”.

“Відсутність державності України — це феномен, який не має паралелі в історії, — наголошує публіцист. А далі ставить перед читачами аж ніяк не риторичні запитання: “Чому, властиво, Україна із своєю тисячолітньою християнською культурою, із своєю світлою історією, із кількадесятимільйонним числом народу на великій території, чому вона дотепер не має своєї держави” [8; 10] і вважає, що “найбільш правильною відповіддю буде, що не сталося тому, що від Полтавської битви 1709 року і заведення Малоросійської Колегії 1722 року, по через скасування Гетьманщини, Валуєвський розпорядок і Емський закон — впродовж отого близько 200-річного русифікаторського періоду з режимом, опертим на явній і тайній поліції, вбито в широких масах українського народу не тільки державницьку традицію і національно-державницьку свідомість, але й убито гін до волі” [8; 10].

І. Кедрин не погоджується з думкою, що утвердити Українську державу після I світової війни не вдалося тому, що “встояти не було всилі”, оскільки були несприятливі зовнішні обставини, що не було допомоги зовні, що був тиф і не було ліків і що армія не мала зброї й амуніції. Принаймні, такі виправдання упадку УНР доводиться чути з вуст тих, хто її очолив, але хто так і не довів до утвердження на міжнародній арені.

Натомість, за словами Кедрина, на початку 20-х років минулого століття “була добра міжнародна кон’юнктура, бо провалилися обидві окупаційні імперії — Габсбургів і Романових. Були в Україні великі склади ліків та всяких припасів. Були мільйони здорових і сильних мужчин. Не було тієї національно-

державницької свідомості, яка є рушійною силою гону до волі і тому однаково Армія УНР, як і Українська Галицька Армія не стояли ні в якій пропорції до загального числа українського народу. Український нарід програв тому, бо не хотів воювати за свою волю, залишаючи її горетці лицарів абсурду. Залишилася легенда, яка дозволила створити УПА й Карпатську Січ й Галицьку Дивізію, але все це прийшло вже запізно” [8; 11].

Серед причин поразок державності наводить таку негативну рису української ментальності, як невміння шукати злагоди поміж собою, поділ на політичні партії та групи, що й донині спостерігаємо в українському суспільстві. “Коли б свідомість національної гідності і гордості була в українських людей така глибока і рішуча, як вона була, наприклад, у поляків після трьох розподілів Польщі наприкінці 18-го сторіччя і під час останньої найбільш жорстокої і варварської гітлерівської окупації, то по всіх містах України, на вулицях, у крамницях, у залізничних вагонах і в трамваях, в усіх коридорах усіх шкіл лунала б голосна українська мова і тоді абсурдом було б говорити про русифікацію” [8; 12]. Таке твердження публіциста не втрачає актуальності і в наш час.

2. **Ідея формування українських збройних сил** (“Захмарений овид” [9], “40-річчя трагічної смерті Симона Петлюри” [10], “Український вояк” [11]).

3. **Ідея спільності дій національно-патріотичних українських сил в діаспорі** (“Компроміс — імператив життя” [12], “Спиною до дійсності” [13], “Заколот в громаді” [14], “Емігранти чи поселенці” [15]).

4. **Ідея побудови демократичної, національно зорієнтованої держави Україна** (“Дві батьківщини” [16], “Поділені — загинемо” [17], “Близька і дуже далека Україна” [18]).

5. **Ідея українства жити за християнськими та моральними заповідями** (“Традиціоналізм” [19], “Лібералізм, консерватизм, традиціоналізм і дефетизм” [20]).

6. **Біографічні нариси про діячів української історії, політики, літератури, мистецтва** (С. Петлюру, Т. Шевченка, М. Бутовича, М. Неділка, Л. Морозова, М. Мороза, Е. Козака, С. Литвиненка).

Як багаторічний очільник спілки українських журналістів в Америці, Іван Кедрин не залишався осторонь і суто журналістських проблем. У його планах було створення національної світоглядної публіцистики (“Світла й тіні свободи преси” [21]), державницьки налаштованої преси, яка б вболівала за долю держави і суспільства, а не була відстороненим глядачем (“Громадська думка і хто її формує” [22], “Майбутність української преси” [23], “Політична думка і преса” [24], “Оптимісти-песимісти” [25]).

“Критерієм вартості не може бути виключно тільки цікавий для читача зміст” [21; 276], — зазначав публіцист у статті “Світла й тіні свободи преси”. Уже з цих рядків чітко бачимо, що вже тоді преса стикалася з проблемою задоволення потреб читачів, не завжди враховуючи свій обов’язок правдивого слова, яке мало б об’єднувати і вселяти надію. У цій же публікації автор висловлює думку, що “нема абсолютно необмеженої свободи слова, бо — наприклад — не вільно в ущерть повній притемненій залі театру крикнути “горить” — і після того покликатися на конституційне право. Межі свободи преси величезні, але не безкраї. Проблема свободи преси тісно пов’язана з проблемою журналістської етики” [21; 278].

І. Кедрин швидко реагував на кожен вагомий подій з життя світу загалом та української громади зокрема. Недарма у передмові до його збірника публіцистики “У межах зацікавлення” О. Кузьмович зазначала: “Іван Кедрин вміє компетентно та зі знанням покрити такий широкий період часу. Його рецензії на різні теми не уступають місця іншим ділянкам, проте на перше місце треба поставити політику. Іван Кедрин з охотою пише про людей, підхоплюючи їхні характерні риси, звички, заторкуючи при тому такі інтимні речі, які не кожен наважився би опублікувати. Кожна стаття в нього має підмет і присудок. Має завжди ясну, бистру думку, підтверджену величезними знаннями і вмільстю оцінити кожен ситуацію та кожен людину” [1; 9-10]. А ще він любив бути в осередку життя і подій, бути їх співучасником і співтворцем, стежив за всім, що діється, і про це негайно писав.

Навіть такий побіжний, огляд публіцистики Івана Кедрина засвідчує, що в основі його виступів — вболівання за утвердження українства, української державності, виконання волі українського народу, відновлення історичної справедливості, здобуття Україною гідного місця в світі. А міркування щодо ролі та значення медій у житті суспільства і до сьогодні залишаються слухними та актуальними. Публіцистика Івана Кедрина, як і постать самого публіциста, витримала випробування часом і потребує належного вивчення.

1. Кузьмович О. Слово від упорядниці збірки / Кедрин І. У межах зацікавлення. 1986. С. 7-10.
2. Чавага К. І. Кедрин-Рудницький: “Кличте нарід до єдності” // За вільну Україну. 1990. 1 лип.
3. Кедрин І. Життя-події-люди. Нью-Йорк, 1976.
4. Кедрин І. У межах зацікавлення. Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1986.
5. Кедрин І. Свято смутку чи радості? / У межах зацікавлення. 1986. С. 102-112.
6. Кедрин І. Роковини і надії // Свобода. 1951. 25 січня.
7. Кедрин І. Свято державності // Вісті Комбатанта. 1974. Ч. 1. С. 3-4.
8. Кедрин І. На найпершому місці // Вісті комбатанта. 1977. Ч. 4. С. 9-15.
9. Кедрин І. Захмарений овид // Вісті Комбатанта. 1962. Ч. 3-4. С. 3-5.
10. Кедрин І. 40-річчя трагічної смерті Симона Петлюри // Вісті Комбатанта. 1966. Ч.2. С. 3-5
11. Кедрин І. Український вояк // Вісті Комбатанта. 1986. Ч. 5-6. С. 7-11.
12. Кедрин І. Компромід імператив життя // Свобода. 1978. 29 квіт.
13. Кедрин І. Спиною до дійсності // Вісті комбатанта. 1963. Ч. 1. С. 3-5.
14. Кедрин І. Заколот у громаді // Вісті Комбатанта. 1971. Ч. 3-4. С. 3-8.
15. Кедрин І. Емігранти чи поселенці // Вісті комбатанта. 1974. Ч. 3-4. С. 5-9.
16. Кедрин І. Дві батьківщини // Вісті комбатанта. 1973. Ч. 2. С. 3-7.
17. Кедрин І. Поділені загинемо // Вісті комбатанта. 1977. Ч. 5-6. С. 7-14.
18. Кедрин І. Близька і дуже далека Україна // Вісті Комбатанта. 1992. Ч. 2. С. 7-13.
19. Кедрин І. Традиціоналізм // Вісті Комбатанта. 19784. Ч. 5-6. С. 9-13.

20. Кедрин І. Лібералізм, консерватизм, традиціоналізм і дефетизм // Вісті Комбатанта. 1985. Ч. 1. С. 10-15
21. Кедрин І. Світла й тіні свободи преси / У межах зацікавлення. 1986. С. 276-278.
22. Кедрин І. Громадська думка і хто її формує? // Новий шлях. 1979. 18 серп.
23. Кедрин І. Майбутність української преси / У межах зацікавлення. 1986. С. 245-247.
24. Кедрин І. Політична думка і преса / У межах зацікавлення. 1986. С. 264-272.
25. Кедрин І. Оптимісти-песимісти // Вісті Комбатанта. 1993. Ч. 1. С. 6-9.

**IVAN KEDRYN-RUDNYTSKY:
JOURNALIST, PUBLICIST, EDITOR**

Taras Balda

Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
Tel. office: (032) 239-47-75
E-mail: journft@franko.lviv.ua

Outlined figure of Ivan Kedryn-Rudnytsky in the history of Ukrainian journalism.

Key words: Ivan Kedryn-Rudnytsky, publicist, “Dilo”, “Svoboda”, diaspora.

**ИВАН КЕДРИН-РУДНИЦКИЙ:
ЖУРНАЛИСТ, ПУБЛИЦИСТ, РЕДАКТОР**

Тарас Балда

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, 79044, Львов, Украина
Тел. оф.: (032) 239-47-75
E-mail: journft@franko.lviv.ua

Охарактеризовано личность Ивана Кедрина-Рудницкого в истории украинской журналистики.

Ключевые слова: Иван Кедрин-Рудницкий, публицистика, “Діло”, “Свобода”, диаспора.

Стаття надійшла до редколегії 30.08.2011

Прийнята до друку 06.11.2011